

Pod izlikom ekološke svijesti u Crnoj Gori se na prirodnim pašnjacima izvodi pošumljavanje. No, umjesto iskrenih namjera, makar i promašenih, čini se da se radi o još jednom, ovog puta vojnom spinu.

U godini u kojoj su gorele amazonske i sibirske šume, u kojoj se pitamo koliko je vremena za disanje preostalo na planeti, vest da bilo koja država sadi 100.000 stabala bi trebalo da izazove optimizam. Sađenje prvih 3.000 od planiranih stotinu hiljada četinara na Sinjajevini, planini u Crnoj Gori, umesto radosti, isprovociralo je ogorčenje i otpor stručnjaka, meštana, ekoloških udruženja i Agencije za zaštitu prirode i životne sredine. Stvar je u tome što je crnogorsko Ministarstvo odbrane, uz odobrenje Ministarstva poljoprivrede i Uprave za šume, od svih mogućih mesta, napalo da pošumljava - pašnjak. I to ne bilo kakav. S površinom od 120.000 ha, na kojoj se "može napasati 200.000 ovacaca", Sinjajevina je drugi po veličini pašnjak u Evropi. Ka njenim katunima gravitira stanovništvo nekoliko opština koje se bavi tradicionalnim, sezonskim, odnosno nomadskim stočarstvom, pčelarstvom i sakupljanjem lekovitog bilja. Na okruglom stolu "Potencijali održive valorizacije područja Sinjajevine, kroz primjenu Zakona o zaštiti prirode i Arhuske konvencije", održanom u maju ove godine, konstatovano je da "Sinjajevina ima potencijal da hrani Crnu Goru".

Ambijentalne vrednosti ove planine prepoznate su u Prostornom planu Crne Gore do 2020. godine. Pored poljoprivrede, Planom se predviđa i razvoj pešačenja i planinarenja, planinski biciklizam i agro turizam. Smeštena između NP Durmitor i NP Tara, Sinjajevina je zbog svojih specifičnosti predložena za Natura 2000 područje i Park prirode. U svrhe revitalizacije Sinjajevine i njenog proglašenja Parkom prirode EU je od 2013-2018 uložila oko 200.000, a CG blizu 100.000 eura. Kako je više puta navodila dr. Gordana Kasom, predstavnica Agencije za zaštitu prirode i životne sredine, skorašnja studija je pokazala "da je na Sinjajevini prisutno oko 1.300 vrsta i podvrsta vaskularnih biljaka; pri čemu 56 vrsta vaskularne flore ne prelazi granice Balkanskog poluostrva, 40 vrsta ima nacionalni status zaštite, 18 se nalazi na CITES konvenciji, dok se dva taksona nalaze na Habitat Direktivi, a jedan na Bernskoj Konvenciji. Studija je pokazala da se na Sinjajevini nalaze 43 vrste sisara, od kojih je 15 zaštićeno zakonom u Crnoj Gori (strogo zaštićene vrste), 24 vrste su prisutne na dodacima Bernske konvencije, 16 vrsta na dodacima Habitatne Direktive, 3 vrste na dodacima CITES Konvencije, 14 vrsta slijepih miševa prisutno na Eurobats-u. Konstatovano je 85 vrsta ptica, međutim postoji vjerovatnoća da se još 77 vrsta može registrovati na toj planini."

Pošumljavanje kao politički marketing

Ono čega na lokalitetu namenjenom za pošumljavanje nema - niti treba da ga bude - smrča su i bor, vrste koje je Vojska CG, na svoju ruku i bez konsultacija sa stručnjacima, pre nekoliko nedelja odlučila da na Sinjajevini naseli na silu. Aktivisti smatraju da je pošumljavanje izvedeno nezakonito, budući da "Zakon o zaštiti prirode, konkretno u članu 77, propisuje da je zabranjeno unošenje stranih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva i njihovih uzgojnih primjeraka u ekosisteme u kojima prirodno nijesu nastanjene".

Konstatujući da je vojska na lokalitet Margita uvela invazivne vrste i time ugrozila njegov ekosistem, ekološki pokret Ozon, član ove godine osnovane koalicije ekoloških udruženja KOR, uputio je Upravi za inspeksijske poslove Crne Gore inicijativu za inspeksijski nadzor. U reakcijama građana navode se desetine lokacija širom CG pogodnijih za pošumljavanje i nagađa kako je, zašto, i kome na pamet mogla pasti montipajtonovska ideja gajenja šume u bezvodnom, kraškom i verovitom predelu, gde joj mesto nije.

Pojedini podozrevaju da je pošumljavanje čin političkog marketinga kojim crnogorske vlasti pokušavaju da se predstavljaju kao brižni zaštitnici predela koji je proteklih meseci u žiži rasprava zbog jedne još neverovatnije ideje. Vlada CG je, naime, naumila da se oko 7.5 hiljada hektara Sinjajevine na teritoriji opština Šavnik, Mojkovac i Kolašin "ustupi na privremeno korišćenje Ministarstvu odbrane za potrebe formiranja vježbovno-strelišnog poligona".

Među lokalnim stanovništvom je ova vest izazvala razumljivu pometnju. Generacijama upućeni da izdižu u planinu, odvajkada od nje zavisni, a sve svesniji i njenih komercijalnih potencijala, meštani su se uplašili kako za ispravnost i kvalitet, tako i za mogućnost prodaje pčelarskih i stočarskih proizvoda "sa mirisom baruta". Ministar odbrane Predrag Bošković pokušao je da umiri javnost tvrdnjama da Natura 2000, kao ključni dokument EU, nije "u nesaglasju sa vojnim poligonima", budući da ih na zaštićenim područjima ima kako u Evropskoj uniji (u Nemačkoj, Holandiji i Belgiji) tako i u zemljama u susedstvu. Bošković je takođe izjavljivao da formiranje poligona na Sinjajevini nije u suprotnosti sa konceptom afirmacije te planine kao regionalnog parka prirode.

Težinu njegovih argumenata, ipak, umanjuje činjenica da studije procene uticaja vojnog poligona na životnu sredinu na Sinjajevini nisu rađene, jer se (da ironija celog slučaja bude veća) odredbe Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu "ne primjenjuju na projekte namijenjene odbrani".

Primljeno k znanju

Nekoliko stotina meštana je u maju protiv izgradnje poligona zato održalo protest, poručivši da će planinu braniti telima. Pojedine grupe su se u pokušaju da zaštite lokalnu kulturu i opstanak pozivale i na nasledno pravo (odnosno na okolnost da je crnogorski kralj Nikola Bjelopavličima u devetnaestom veku u znak zahvalnosti za učešće ovog plemena u oslobodilačkim ratovima dao pravo da koriste pašnjake na Sinjajevini za svoje potrebe). Zainteresovani građani su početkom godine organizovali inicijativu "Sačuvajmo Sinjajevinu" i letos prikupili preko 3.000 potpisa za peticiju koja se zalaže za očuvanje i unapređenje postojećih kulturnih i poljoprivrednih aktivnosti na ovoj planini. Nakon što su se ministarstva poljoprivrede, kulture, te održivog razvoja i turizma izjasnila kao nezainteresovana za problematiku Sinjajevine, peticija je početkom avgusta dostavljena Vladi. Vlada ju je primila k znanju - i u septembru dala MO saglasnost za poligon. Sinjajevinu od gradnje poligona zasad nije uspelo da zaštiti ni protivljenje nekoliko manjih opozicionih stranaka, ni interesovanje međunarodnih aktera, poput Zelenih Evrope (poslanik u EP, Tomas Vajs, najavio je, naime, da će Evropski Zeleni problematiku izneti pred Evropsku komisiju). Predstavnicima Koalicije za održivi razvoj (KOR) najavili su radikalizaciju protesta i podnošenje krivičnih prijavi protiv ministra Boškovića i premijera Duška Markovića.

Činjenica je da je na pomenutom okruglom stolu u maju, namenjenom udruživanju aktera motivisanih za očuvanje Sinjajevine i senzitiviziranju javnosti, dr. Kasom pomenula neophodnost pošumljavanja i poboljšanja degradiranih šuma, ali je njen predlog bio očuvanje prirode "kroz očuvanje ekološkog koridora (koridor jugoistočnih Dinarida u Crnoj Gori koji obuhvata zone nacionalnih parkova Durmitor, Biogradska gora, Prokletije i regionalnih parkova Ljubišnja, Sinjajevina sa Šarancima, Komovi i Visitor sa Zeletinom)". Stoji i da je krajem 2018. udruženje KOD pokrenulo inicijativu za sađenje baš 100.000 stabala. Doduše, u Podgorici, sve betoniziranijoj i prenaseljenijoj prestonici CG, a sa namerom prevencije nastanka po zdravlje građana opasnih gradskih "toplotnih ostrva" (*urban heat islands*). Uprava za inspeksijske poslove Crne Gore do zaključenja ovog teksta nije odgovorila na inicijativu Ozona, niti je moguće saznati ko je došao na genijalnu ideju pošumljavanja pašnjaka (već osuđenog na to da bude delom žrtvovan u vojne svrhe). Zato se može samo nagađati da li su i u kojoj meri ove dobronamerne preporuke inspirisale vlasti Crne Gore za aktuelnu *greenwashing* akciju.

Protiv seče, “protiv” sadnje

Aktivisti i građani su godinu započeli žilavim protestima protiv seče stoletnih čempresa u Baru, nastavili je buneći se protiv obaranja borove šume pri Crnom jezeru, teško prežalili investitorskoj (ne)milosti prepuštene pinjole u Tivtu (uz to, u neverici gledajući parapete turističkih naselja u komšiluku “ozelenjene” farbom), protivili se uništavanju Borove šume u Ulcinju, a nedavno demonstrirali i protiv seče parka u Miločeru. U zemlji u kojoj makija svako malo gori na lokacijama u priobalju pogodnim za gradnju, a organizovano šeganje (sječa) u nacionalnim parkovima se smatra javnom tajnom sada je došlo do apsurdne situacije da isti ljudi koji drveće brane moraju da dižu glas protiv njegove sadnje.

Aktivisti iz regiona komentarišu da su u atmosferi opravdane panike zbog globalnih klimatskih promena sve češće slične kontradiktorne situacije: dok se postojeće zelenilo neštedimice krči i iskorenjuje, ustupajući mesto “razvojnim” i “prioritetnim” projektima (od turizma, preko luksuznog stanovanja, do, kako vidimo, odbrane), pored smislenih iskrsava i sve više nepromišljenih inicijativa za pošumljavanje. Ekolozi, biolozi, šumarski inženjeri i poljoprivrednici uzalud objašnjavaju da mlado zelenilo ne može da preko noći zameni odraslo drveće, da se biljne vrste ne mogu menjati kao čarape, i da su ekosistemi izbalansirane i dugotrajne zajednice organizama a ne prosti skupovi nepovezanih (po)jedinki. Njihov glas biva zaglušen u kakofoniji površnih poluinformacija koja je obeležje našeg doba, a nekad i direktno ućutkan sa pozicija moći: kao kada čelnik ministarstva nadležnog za gradnju i ekologiju (MORT) na pitanje zašto se ne spreči rapidna betonizacija Podgorice novinarki odgovori da (sic!) “ako voli zelenilo, može slobodno da ide u šumu”. Kao što je odavno jasno, aktuelni sistem, u samrtnom ropcu, prirodu tretira isto kao i ljude – od drveća se, kao i od radnika, očekuje da bude mlado, raskorenjeno i zamenjivo. “Ne postoji društvo”, pa ni ekosistem, “samo pojedinci”... I strukture i institucije moći.

Izvor: bilten.org